

ÇAD

ÇAD
Tarım Sektörü
Ülke Yatırımcı Rehberi

2024

Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	1
GENEL BİLGİLER	3
EKONOMİK GÖSTERGELER	4
LOJİSTİK	4
HUKUKİ ALTYAPI	5
BAŞLICA ULUSLARARASI ÜYELİKLER.....	5
ÇAD PAZARINA ERİŞİM DURUMU	6
TARIM SEKTÖRÜ	7
İKLİM	9
TOPRAK ÖZELLİKLERİ VE ARAZİ KULLANIMI.....	9
BİTKİSEL ÜRETİM	10
EKİM ALANLARI.....	10
VERİM	11
ÜRETİM MİKTARI	12
HAYVANCILIK	13
ÜRETİM.....	13
HAYVAN VARLIĞI.....	14
ORMAN ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ	14
DIŞ TİCARET	15
DIŞ TİCARET ORTAKLARI	15
ÇAD'IN İHRAÇ ETTİĞİ İLK 5 TARIM ÜRÜNÜ	16
ÇAD'IN TARIM ÜRÜNÜ İHRAÇ ETTİĞİ BAŞLICA ÜLKELER	16
ÇAD'IN İTHAL ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ.....	17
ÇAD'IN TARIM ÜRÜNÜ İTHAL ETTİĞİ BAŞLICA ÜLKELER	17
ORMAN ÜRÜNLERİ İTHALATI.....	18
ORMAN ÜRÜNLERİ İHRACATI.....	18
TÜRKİYE-ÇAD TİCARETİ	19
TÜRKİYE'NİN ÇAD'A İHRAÇ ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ.....	19
TÜRKİYE'NİN ÇAD'DAN İTHAL ETTİĞİ 2 TARIM ÜRÜNÜ	19
TÜRKİYE'DEN ÇAD'A İHRAÇ POTANSİYELİ YÜKSEK ÜRÜNLER	20
YATIRIM ORTAMI	21
YATIRIM POTANSİYELİ OLAN ÜRÜNLER	22
BANKACILIK	27
VERGİLENDİRME	27
ONSÖZ VE İLETİŞİM	29

KISALTMALAR

ACP	: Organisation of African, Caribbean and Pacific States	Afrika, Karayip ve Pasifik Devletleri Organizasyonu
AfDB,	: The African Development Bank	Afrika Kalkınma Bankası
AU	: African Union	Afrika Birliği
BDEAC	: Development Bank of Central African States	Orta Afrika Ülkeleri Kalkınma Bankası
CEMAC	: Economic Community of Central African States	Orta Afrika Ülkeleri Ekonomik Birliği
EITI (gözlemci üye)	: Extractive Industries Transparency Initiative	Maden Endüstrileri Şeffaflık Girişimi
FAO	: Food and Agriculture Organization	Gıda ve Tarım Örgütü
FZ	: Free Zones Organization	Serbest Bölgeler Örgütü
G-77	: Group of 77	77'ler Grubu
IAEA	: International Atomic Energy Agency	Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu
IBRD	: International Bank for Reconstruction and Development	Uluslararası Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası
ICAO	: International Civil Aviation Organization	Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü
ICRM	: International Red Cross and Red Crescent Movement	Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi
IDA	: International Development Association	Uluslararası Kalkınma Birliği (Dünya Bankası)
IDB	: Islamic Development Bank	İslami Kalkınma Bankası
IFAD	: International Fund for Agricultural Development	Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu
IFC	: International Finance Corporation	Uluslararası Finans Kurumu
IFRC	: International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies	Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu
ILO	: International Labor Organization	Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	: International Monetary Fund	Uluslararası Para Fonu
Interpol	: International Criminal Police Organization	Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı
IOC	: International Olympic Committee	Uluslararası Olimpiyat Komitesi
IOM	: International Organization for Migration	Uluslararası Göç Örgütü
IPU	: Inter-Parliamentary Union	Parlamentolar Arası Birlik
ITSO	: International Telecommunications Satellite Organization	Uluslararası Telekomünikasyon Uydu Örgütü
ITUC	: International Trade Union Confederation	Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu
MNJTF	: Multinational Joint Task Force	Çok Uluslu Ortak Görev Gücü
MINUSMA	: UN Multidimensional Integrated Stabilization Mission	BM Çok Boyutlu Entegre İstikrar Misyonu
NAM	: Non-Aligned Movement	Bağımsızlar Hareketi
OIF	: L'Organisation Internationale de la Francophonie	Uluslararası Frankofon Örgütü
OPCW	: Organization for the Prohibition of Chemical Weapons	Kimyasal Silahların Yasaklanması Organizasyonu
PCA	: The Permanent Court of Arbitration	Daimi Tahkim Mahkemesi (BM)
UN	: United Nations	Birleşmiş Milletler
UNCTAD	: The United Nations Conference on Trade and Development	Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı

UNESCO	: The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNIDO	: United Nations Industrial Development Organization	Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü
UNOCI	:	
UNWTO	: World Tourism Organization	Dünya Turizm Örgütü
UPU	: Universal Postal Organization	Evrensel Posta Birliği
WCO	: World Customs Organization	Dünya Gümrük Örgütü
WFTU	: The World Federation of Trade Unions	Dünya İşçi Sendikaları Federasyonu
WHO	: World Health Organization	Dünya Sağlık Örgütü
WMO	: World Meteorological Organization	Dünya Meteoroloji Örgütü
WIPO	: World Intellectual Property Organization	Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü
WTO / DTÖ	: World Trade Organization	Dünya Ticaret Örgütü

GENEL BİLGİLER

Resmi Adı	Çad Cumhuriyeti
Nüfus bilgisi ve istihdam verileri	18.437.000 (2024) İşgücü: Tarım %75,4 Servisler %22,7 Sanayi %1,9 (2019 ILO model)
Dil (Resmi diller)	Fransızca, Arapça
Yüzölçümü	1.284.000 km ²
Başkenti	Encemine (N'Djamena)
Başlıca Şehirleri	Encemine, Moundou, Sarh, Abéché
Yönetim Şekli	Başkanlıkla Yönetilen Cumhuriyet
Devlet Başkanı	Mahamat Idriss Déby Itno
Başbakan	Success Masra
Siyasi ve İdari Yapısı	<p>Başkanlık sistemi ile yönetilen bir cumhuriyettir. Çad'da 17 Aralık 2023 tarihinde yapılan anayasa referandumunun nihai sonuçlarının açıklanmasının ardından muhalif Transformatörler Partisi Genel Başkanı Success Masra 1 Ocak 2024 tarihinde Devlet Başkanı Itno tarafından Başbakan olarak atanmış ve yeni hükümeti kurmakla görevlendirilmiştir.</p> <p>2 Ocak 2024 tarihinde açıklanan Hükümette 11 yeni Bakan yer almaktadır.</p>
Genel Güvenliği	<p>Kabileler ve din/etnik gruplar mozaiği olan Çad'da çeşitli sebeplerden ihtilaflar çıkabilmekte, zaman zaman yaşanan topluluklar arası çatışmaların bilançosu ağır olmaktadır.</p> <p>Şehir merkezlerinin dışındaki iş alanları ve yerleşkelerin güvenliğinin sağlanması önem arz etmektedir.</p> <p>Başkent Encemine'nin dışında yerleşim yerlerine özellikle karayoluyla seyahat etmek isteyen yabancıların yerel makamlardan izin alması gerekmektedir.</p> <p>Ülke genelinde, yabancıların fotoğraf çekmesi konusunda hassasiyet bulunmakta olup, fotoğraf makinesi ve cep telefonu gibi cihazlara el konulabilmektedir. Ayrıca insansız hava araçlarının ülkeye girişi ve kullanımı izne tabidir.</p>
Coğrafi Konumu	Çad Orta Afrika'da, Libya'nın güneyinde yer almakta olup batısında Nijer ve Nijerya, güneyinde Kamerun ve Orta Afrika Cumhuriyeti, doğusunda Sudan bulunmaktadır.

Kaynak: (Anonim a, 2022)

EKONOMİK GÖSTERGELER

GSYİH (Satın alma gücü paritesi)	25,037 Milyar \$ (CIA)
Ülkenin ekonomik büyüme hızı	%2,9 (IMF tahmini, 2024)
Kişi başına düşen milli geliri	1.014 \$ (IMF tahmini, 2024)
Tüketici fiyat enflasyonu	%3,1 (IMF tahmini, 2024)
İhracat/ ithalat	İhracat: 4,7Milyar \$/ İthalat: 1,1 Milyar \$
İşsizlik oranı	%1,7 (ILO tahmini, 2022)
İşgücünün sektörel dağılımı (%)	Tarım %75,4 Servisler %22,7 Sanayi %1,9 (2019 ILO model)
İnsani gelişmişlik endeksi	0,394 (HDI değeri) / 190. Sırada (191 ülke arasında) (Türkiye 48. Sırada) (UNDP, 2022)
Dünya Bankası iş yapma kolaylığı endeksi	183. sırada (190 ülke arasında) (2021, DB)
Ekonomik serbestlik endeksi	153. Sırada (165 ülke arasında) (Fraser Institute)
Küresel rekabetçilik açısından durumu	135 Sırada (137 ülke arasında) (Türkiye 53. Sırada) (World Economic Forum)
GSYH'nin sektörel dağılımı	Tarım % 52,3; Sanayi % 14,7; Hizmetler % 33,1 (CIA, 2017)
Asgari ücret/ tarımsal asgari ücret	186. sırada (190 ülke arasında) (2020, DB)
Doğal kaynakları	Petrol, altın, elmas, kaolin
Başlıca tarımsal üretim	Sorgum, yerfıstığı, darı, tahıllar, sığır eti, şeker kamışı, patates, mısır, manyok, süt

LOJİSTİK

Havalimanı sayısı ve gümrük kapısı sayısı	Toplam 59 Havalimanı-Asfalt piste sahip 9 Havalimanı /
Denizle olan bağlantısı (kıyısı var/yok)	Kıyısı yok.
Liman bağlantısı (Liman var/yok),	Yok

Kaynak: (Anonim a, 2022)

HUKUKİ ALTYAPI

Anlaşmanın Adı	İmza Tarihi/Yeri	RG Tarih/No
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çad Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Tarım Alanında İşbirliği Anlaşması	24.10.2021	Henüz Yayınlanmadı.

Kaynak: (TOB, 2022)

BAŞLICA ULUSLARARASI ÜYELİKLER

İkili, bölgesel, çoklu ve çok taraflı ticari ilişkiler	Çad, 19 Ekim 1996'dan beri DTÖ üyesi ve 12 Temmuz 1963'ten beri GATT üyesidir.
Üyesi olduğu başlıca uluslararası kuruluşlar	ACP, AfDB, AU, BDEAC, CEMAC, EITI (gözlemci üye), FAO, FZ, G-77, IAEA, IBRD, ICAO, ICCT, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRC, ILO, IMF, Interpol, IOC, IOM, IPU, ITSO, ITU, ITUC (NGOs), LCBC, MIGA, MINUSMA, MNJTF, NAM, OIC, OIF, OPCW, UN, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNOCI, UNWTO, UPU, WCO, WHO, WIPO, WMO, WTO

Kaynak: (Anonim a, 2022)

ÇAD PAZARINA ERİŞİM DURUMU

Satış, köyden uluslararası pazarlara kadar tüm seviyelerde gerçekleşmektedir (PADLGRN, 2013). Bu sektördeki oyuncuların marjlarının ve karlarının yerel pazarlarda, kanton pazarlarında, bölgesel pazarlarda, sınır pazarlarında ve büyük alt bölge pazarlarında (Bangui, Douala, Kano ve Lagos) sürekli olarak arttığı görülmektedir. İhracat büyük ölçüde olduğundan daha az tahmin edilmekte ve çoğu ihracat rakamları gayri resmi durumdadır. UNIDO (2016) tarafından tahmin edilen miktarlar ortalama olarak 80 000 ton civarındadır. Bilinen ihracat bölgeleri Kamerun, Nijerya ve Sudan'dır.

Çad Cumhuriyeti'nin ekonomisi, 2003 yılı öncesinde sadece tarım ve hayvancılık sektörlerine dayanırken; bu tarihten sonra ülke, petrol ihraç etmeye başlamıştır. Dolayısıyla 2003 yılından itibaren Çad'a en çok para kazandıran ve ekonomik durumunu geliştiren petrol olmuştur. Fakat tarım ve hayvancılık da halkın geçim kaynağı olmaya devam etmektedir. Başlıca tarım faaliyeti pamuk üzerine olmakla birlikte un yapımında ve biracılıkta kullanılan darının yanı sıra yerfistiği, pirinç, mısır, bezelye, fasulye, buğday ve şeker kamışı de üretilmektedir. Ülkenin en dikkat çeken ticari ürünü zamk, pamuk, dondurulmuş et ve balıktır. Petrol, madencilik ve tarım ekonomisinin önemli sektörleridir. Tarım ve hayvancılık faaliyeti genelde halkın kendi ihtiyacını karşılayacak kadardır. Petrol haricinde ülke ekonomisindeki en önemli sektör tarım ve hayvancılıktır; zira bu sektör, halkın çoğunluğunun en önemli geçim kaynağıdır. Ancak iklim ve coğrafi koşullar nedeniyle kısıtlı türde ve miktarda üretim yapılabilmektedir. Üretimi yapılan başlıca ürünler pamuk, buğday, mısır, susam, un yapımında ve biracılıkta kullanılan darı, bezelye, fasulye, buğday ve şeker kamışıdır. Ayrıca hurma, fıstık ve pirinç üretilen diğer ürünlerdir. Pamuk ve susam tohumu (ve akasya ağacından elde edilen Arap zamkı) ihraç edilen sektörel ürünlerdir. Zamk, pamuk, dondurulmuş et ve balık dışındaki ürünlerin üretimi daha ziyade halkın kendi tüketimine yöneliktir.

Ülke topraklarının %40'ı tarıma elverişlidir; ancak ekilebilir toprakların payı %4'tür. Başta pamuk üretimi olmak üzere, sektör verimliliğinin artırılmasına yönelik (tohum, gübre, sulama konularında) yabancı yatırıma ve teknik desteğe ihtiyaç bulunmaktadır.

Hayvancılık, çöl ve steppe en önemli faaliyettir. Sığır, keçi, koyun ve deve beslenmektedir. Çad Gölü'nün kuzeydoğusunda bulunan Kanem bölgesinde su sığırları yetiştirilmektedir. Ayrıca göl ve nehirlerinde balık da tutulmakta; hayvan derileri komşu ülkelere ihraç edilmektedir.

Çad'ın denize kıyısı olmayan konumu, ithal mallar için yüksek nakliye maliyetlerine ve komşu ülkelere bağımlılığa neden olmaktadır.

Kaynak: (Abakar & Serpil Güdül, 2020)

TARIM SEKTÖRÜ

Toplam servetin ana kaynaklarından birisidir. Ülkedeki üretim zenginliğinin %38'ini kapsamaktadır. Tarım sektörünün gelişmesine yardımcı olabilecek büyük bir potansiyel vardır: Ekilebilir arazinin yaklaşık 39 milyon hektar olduğu tahmin edilmektedir ve bunlar içinde 5,6 milyon sulanabilir arazi ve yer üstünde ve altında önemli su kaynakları bulunmaktadır. Üretim sistemi genel olarak geçimlik tarıma dayanır. Yani üretim 2-5 hektarlık bir alanda küçük aile çiftlikleri tarafından yapılan tarım faaliyetlerine dayanmaktadır.

Ana ekinler ise: mısır, buğday, sorgum, darı, pirinç, susam, yer fıstığı, börülce, nohut, soya, biber, sarımsak, soğan, domates, mango, papaya, guava, muz, spirulina, shea fındık, Arap zamkı, pamuk, şeker kamışı, tütün. Tarım sektörü birkaç yatırım fırsatı sunmaktadır. Mısır ve pirinç üretimlerinde teknoloji kullanımına ihtiyaç duyulmaktadır.

Susam işletme fabrikaları, spirulina işletme fabrikaları, yağ değirmenleri ve shea işlem birimleri, tarım ürünlerinden yağ veya benzin çıkarma işlemleri, Arap zamkı üretiminin geliştirilmesi, ıslah edilmiş tohum ve diğer girdilerin üretimi (gübre, bitki sağlığı ürünleri) yabancı sermaye yatırımını çekebilecek projelerdir.

Tarım sektörü, Türk sermayesi için cazip bir faaliyet alanıdır. Çad'da pamuk ve diğer tarım ürünlerinin üretiminde karşılaşılan en önemli sorun, finansmandır. Bu nedenle, Türk sermayesi veya Türk tarım şirketleri yukarıda sayılan yatırım fırsatları ile Çad'da yatırım yapabilme imkânına sahiptirler.

Çad'da Hayvancılık sektörü

Kaynak: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/591090> retrieved in 14.06.2022

94 milyon büyükbaş ve küçükbaş hayvan; 24 milyon sığır, 26,5 milyon koyun, 30,8 milyon keçi, 6,4 milyon deve, 1,1 milyon at, 2,8 milyon eşek sayısı ile Çad, hayvancılık üretiminde Sahel ülkeleri arasında çok önemli bir konuma sahiptir. Çiftlik hayvanlarının yaklaşık %80'i çok çeşitlendirilmiş mobil pastoral (göçebe, yaylacılık, yarı-göçmen) sistemi ile yönetilip büyük ölçüde doğal kaynaklara bağlıdır. Çad'ın Sahra (çöl) bölgesinde hayvancılık göçebe sistemi ile yönetilmekte ve bölgenin ana ekonomik faaliyeti sayılmaktadır. Çad'ın Sahel bölgesinde hayvancılık; yaylacılık ve Sedanter sistemi ile yönetilmektedir. Yağışlı mevsimlerde hayvanların beslenme ve sulanma koşulları oldukça yeterli olup, kuru veya kış mevsimlerinde bu durum zorlaşmaktadır. Çünkü genel olarak hayvanların beslenme ve sulanma koşulları doğal ve geleneksel bir şekilde gerçekleşmektedir.

Çad'ın Sudan bölgesinde ise hayvancılık genel olarak çok yaygın, geniş ve Sedanter sistemiyle yönetilmektedir. Çad, bölgesel ticaret açısından önemli gelişme fırsatları sunmaktadır. Hayvancılık sektörünün verimliliğini artırma konusunda da önemli bir potansiyele sahiptir. Ancak Çad'da çiftçilik kısa döngülüdür ve süt üretim endüstrisi hala gelişmemiştir.

Genel olarak, tarım ve hayvancılık sektörü Türk sermayesi için yeni ve cazip bir yatırım alanı olarak gösterilmektedir. Hayvancılık sektörü, yabancı yatırımcılara aşağıda önerilen alanlarda yatırım yapma olanağı sunmaktadır.

Modern mezbahalar ve kasaplar. Mandıracılık çiftlikleri. Tabakhane. Deri işleme birimleri. Et üretimi, depolama ve ihracatı için sığır besleme çiftlikleri. Tavuk çiftlikleri. Yerel cins genetik iyileştirme işlemleri. Çiftlik hayvanları için beslenme fabrikaları. Kouri sığırlarının (Çad gölü bölgesinde bulunan sığır, kouri sığır adını alır ve Çad'ın en iyi sığır türlerinden biridir, ancak pek ihmal edilen bir türdür) değerlendirilmesi faaliyetleri. Süt türevi ürünlerinin üretim faaliyetleri (yoğurt, peynir, tereyağı).

Tarım ve Tarıma Dayalı Sanayi Durumu: Çad'da tarım sanayii gelişmemiştir. Fıstık yağı ve pamuk üretimi için küçük tesisler mevcuttur.

Tarıma Dayalı Organize Sanayi Bölgesi (OSB) ve Hayvancılık OSB Sayısı: Organize Sanayi Bölgeleri az sayıda ve henüz pilot uygulama safhasındadır.

Tarımsal Alanda Çiftçileri Destekleme Programları: Destekleme programlarına BM Kalkınma Programı (UNDP) ve Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) gibi çeşitli BM ajans ve kuruluşları ile Avrupa Birliği gibi yabancı/uluslararası ortaklar öncülük etmektedir. Çad hükümetinin öz kaynakları kısıtlıdır.

Çiftçi Sayısı: Çad'da tarım en önemli gelir kaynağıdır. Aktif nüfusun yüzde 75'inden fazlası (kimi kaynaklara göre yüzde 90'a yakını) tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Çad'ın toplam nüfusu 2020 yılı Dünya Bankası verilerine göre 16,4 milyondur.

Çiftçi Kayıt Sistemi: Bulunmamaktadır.

Çiftçi Örgütlenmeleri: Gruplaşmalar, köy dernekleri.

Tarım ve Orman Köylüsüne Yönelik Kredi Kullanım Kolaylığı: Kredi imkânları kısıtlı olarak mevcut ve talebi karşılamaktan uzaktır.

Kaynak (Yacoub, 2018)

İKLİM

Çad'da enlem farkı nedeniyle çeşitli iklimlere rastlanmaktadır. Güneyinde tropik iklim görülmekte ve yağışın etkisi tüm Çad'da hissedilmektedir. Mayıs ve Ekim ayları döneminde, ülke topraklarına 800- 1200 mm arası yağış düşmektedir. Ayrıca tropik iklim sonucunda çeşitli tropik meyveler yetişmektedir. Ülkenin orta kesimlerinde ise, yarı kurak bir iklim görülmektedir ve yılda 300-800 mm arası yağış düşmektedir. Kuzeyde ise, çölden kaynaklanan sıcak iklim görülür ve yağış miktarı görece azdır. Ülkenin sıcaklık ortalaması, 12°C-50°C arasında değişmektedir.

Çad'ın genel bitki örtüsü coğrafi olarak bulunduğu iklim kuşağına göre değişmektedir. Ülkenin güneyinde yaprak dökmeyen ağaçlar ve fundalıklar vardır. Ülkenin orta kuşağında savana, çap ve bozkır bitkileri bulunmaktadır. Ülkenin kuzey bölgelerinde yer alan vahalarda ise hurma yetiştirilmektedir. Orta ve güney kesimdeki vahşi hayat (aslan, leopar, manda ve filler vb.), turistler ve avcılar için caziptir.

Kaynak (Abakar & Serpil Güdül, 2020)

TOPRAK ÖZELLİKLERİ VE ARAZİ KULLANIMI

Çad'ın %39,6'sı tarım alanı iken %3,9 ekilebilir durumdadır. Ayrıca, %35,7'sini mera ve %9,1'ni de orman alanı kaplamaktadır. Sulanabilir alan ise, 300 km²'dir.

Ülkede Sahra (Kuzey), Sahel (Orta) ve Sudan (Güney, subtropikal) olarak adlandırılan üç iklim kuşağı bulunmaktadır. Toprak kalitesi ve iklim koşulları bu kuşaklara bağlı olarak değişmektedir.

Ülkedeki nüfusun da ağırlığının yaşadığı Çad Gölü Havzası ile batıda Encemine doğuda Abeşe şehirlerinin oluşturduğu hattın güneyi toprak kalitesi ve yağış bakımından tarıma elverişlidir. Nihai kertede tarımsal üretim, her yıl yağışlı sezonda (yaz ayları) alınan yağmur miktarına doğrudan bağlantılı olmaktadır.

Arazi kiralanmasında zorluk yaşanmamaktadır. Kalkınma projeleri için tahsis imkânlarının da bulunduğu görülmektedir.

Bununla birlikte ülkede ekilebilir arazilerin yaklaşık yüzde 6'sı kullanılabilir. Bu durum iklim değişikliği, toprak tükenmesi, bitki zararlıları, yetersiz su yönetimi ve kaliteli tohumun zorluğu gibi sebeplerden kaynaklanmaktadır.

Çad'ın kötü organize edilmiş olan tohum sektörü, ülkedeki ihtiyaçları kısmen karşılayabilmektedir.

Kaynak: Dışişleri Bakanlığı Bilgi Notu

BİTKİSEL ÜRETİM

EKİM ALANLARI

Ürün	2018 (ha.)	2019 (ha.)	2020 (ha.)	2021 (ha.)	2022 (ha.)
Darı	1.221.948	1.180.431	1.160.336	1.117.818	1.194.064
Sorgum	1.138.787	1.119.586	1.155.499	1.129.564	1.143.939
Yer fıstığı (kabuklu)	786.890	770.912	758.213	754.252	762.642
Tahıllar	494.943	479.103	479.485	461.196	469.584
Susam tohumu	325.114	387.395	392.241	396.235	389.069
Mısır	341.872	328.410	338.644	324.517	324.696
Tohum pamuk	207.000	240.000	230.000	295.000	260.000
Fasulye (kuru)	222.182	225.471	227.341	225.741	229.515
Pirinç	185.825	192.327	189.180	184.086	177.108
Bakliyat	51.871	48.762	50.059	50.231	49.684
Yer elması	48.788	47.959	48.278	48.342	48.193
Kavun tohumu	35.779	35.210	35.386	35.458	35.351
Manyok	35.059	36.382	33.245	33.476	34.781
Tatlı patatesler	36.974	32.635	29.666	29.142	31.984
Diğer Meyve (taze)	18.072	18.144	18.103	18.101	18.099
Taro (coco yam)	9.146	11.533	11.507	11.570	11.508
Hurma	10.627	10.388	10.456	10.491	10.445
Mangolar, mangostenler, guavalar	8.597	8.624	8.579	8.600	8.601
Sebzeler (taze)	8.030	8.469	8.493	8.499	8.506
Şeker kamışı	3.923	3.154	4.093	4.562	4.579
Patates	3.718	3.809	3.879	3.824	3.770
Soğan (kuru)	1.691	1.654	1.666	1.670	1.663
Buğday	801	862	1.003	801	646
Tütün (işlenmemiş)	147	146	146	146	146

Kaynak: (FAOSTAT, 2024)

VERİM

Ürün	2018 (kg/ha.)	2019 (kg/ha.)	2020 (kg/ha.)	2021 (kg/ha)	2022 (kg/ha)
Şeker kamışı	103.976	104.622	104.472	104.803	105.134
Soğan (kuru)	13.035	13.228	13.147	13.136	13.170
Sebzeler (taze)	10.001	10.012	9.993	9.991	9.989
Patates	9.620	9.626	9.412	9.497	9.680
Yer elması	9.590	9.586	9.588	9.588	9.587
Manyok	8.109	8.163	8.839	8.814	8.347
Tatlı patatesler	6.909	6.659	6.952	6.720	6.816
Mangolar, mangostenler, guavalar	4.121	4.136	4.184	4.201	4.227
Meyve (taze)	3.892	3.851	3.875	3.891	3.906
Taro (cocoyam)	2.302	2.180	2.160	2.261	2.226
Hurma	1.995	2.074	2.032	2.033	2.046
Buğday	2.244	1.871	1.810	1.923	1.865
Pirinç	1.397	1.511	1.470	1.318	1.310
Tütün (işlenmemiş)	1.220	1.223	1.226	1.224	1.222
Tahıllar	1.169	1.103	1.122	1.072	1.152
Mısır	1.281	1.263	1.203	1.124	1.121
Yer fıstığı, (kabuklu)	1.136	1.133	1.108	1.058	1.088
Bakliyat	831	875	868	858	867
Sorgum	867	869	840	793	845
Fasulye (kuru)	684	678	680	672	693
Kavun tohumu	684	685	685	685	685
Darı	619	608	592	556	581
Pamuk tohumu	176	758	632	550	526
Susam tohumu	531	562	515	497	519

Kaynak: (FAOSTAT, 2024)

ÜRETİM MİKTARI

Ürün	2018 (ton)	2019 (ton)	2020 (ton)	2021 (ton)	2022 (ton)
Sorgum	987.558	972.516	970.242	895.778	966.571
Yer fıstığı, kabuklu	893.940	873.228	840.035	797.953	829.431
Darı	756.616	717.621	686.584	621.367	694.196
Tahıllar	578.562	528.373	538.197	494.352	540.719
Şeker kamışı	407.903	330.000	427.600	478.100	481.392
Yer elması	467.887	459.733	462.899	463.506	462.046
Mısır	437.898	414.606	407.371	364.631	363.985
Manyok	284.307	296.976	293.862	295.062	290.316
Pirinç	259.540	290.563	278.053	242.647	231.965
Tatlı patatesler	255.447	217.324	206.243	195.842	218.015
Susam tohumu	172.539	217.694	202.074	196.904	201.913
Fasulye (kuru)	151.932	152.903	154.586	151.696	159.011
Pamuk tohumu	36.363	181.818	145.454	162.291	136.825
Sebzeler (taze)	80.307	84.798	84.870	84.918	84.965
Meyve (taze)	70.341	69.875	70.151	70.421	70.691
Bakliyat	43.118	42.677	43.439	43.078	43.065
Patates	35.771	36.668	36.506	36.315	36.496
Mangolar, mangostenler, guavalar	35.429	35.671	35.894	36.129	36.358
Taro (cocoyam)	21.055	25.136	24.856	26.161	25.620
Kavun tohumu	24.482	24.113	24.230	24.275	24.206
Soğan (kuru)	22.039	21.877	21.903	21.940	21.907
Hurma	21.201	21.548	21.242	21.330	21.373
Buğday	1.798	1.613	1.815	1.540	1.205
Tütün, işlenmemiş	180	179	179	178	178

Kaynak: (FAOSTAT, 2024)

HAYVANCILIK

ÜRETİM (ton)

Ürün	2018	2019	2020	2021	2022
Sığır eti	438.794	457.852	477.844	492.409	527.769
Tam yağlı inek sütü	226.935	234.720	242.773	247.965	259.717
Koyun eti	164.113	176.967	190.948	206.076	222.402
Keçi eti	118.941	125.108	131.877	139.838	148.279
Tam yağlı keçi sütü	104.718	108.567	112.557	116.693	120.982
Sığır sakatatı	74.595	77.835	81.233	83.710	89.721
Sığır derisi	68.452	71.425	74.544	76.816	82.332
Tam yağlı koyun sütü	40.299	42.026	43.826	45.704	47.662
Koyun derisi	27.352	29.494	31.825	34.346	37.067
Tam yağlı deve sütü	30.215	31.352	32.531	33.755	35.018
Koyun sakatatı	23.705	25.562	27.581	29.766	32.125
Keçi derisi	21.885	23.020	24.265	25.730	27.283
Keçi sakatatı	20.220	21.268	22.419	23.772	25.207
Sığır yağı	12.286	12.820	13.380	13.787	14.778
Deve eti	5.282	6.782	7.232	7.723	8.245
Tavuk eti	6.188	6.450	6.457	6.499	6.540
Av hayvanı eti	5.152	5.155	5.230	5.388	5.534
Koyun yağı	3.647	3.933	4.243	4.579	4.942
Keçi yağı	2.855	3.003	3.165	3.356	3.559
Domuz eti	2.468	2.570	2.532	2.541	2.551
At eti	930	971	1.014	1.059	1.118
Deve sakatatı	708	909	969	1.035	1.105
Bal	1.001	1.032	1.032	1.035	1.038
Deve yağı	285	366	391	417	445
Domuz sakatatı	184	192	189	190	190
Domuz Yağı	181	188	185	186	187
At sakatatı	111	116	121	126	133

Kaynak: (FAOSTAT, 2024)

HAYVAN VARLIĞI

Ürün	2018 (Adet)	2019 (Adet)	2020 (Adet)	2021 (Adet)	2022 (Adet)
Keçi	36.534.693	38.792.597	41.190.044	43.735.657	46.438.592
Koyun	33.230.856	35.863.764	38.705.279	41.771.929	45.081.553
Siğir	29.069.601	30.612.461	32.237.209	33.287.209	35.749.982
Deve	7.765.258	8.276.416	8.821.223	9.401.892	10.017.458
Tavuk	5.893.000	6.148.000	5.989.000	6.063.000	6.147.000
Eşek	3.397.001	3.621.240	3.860.282	4.115.104	3.714.846
Atlar	1.216.772	1.268.660	1.322.760	1.379.167	1.453.072
Arı kovanları	123.691	123.817	123.848	123.888	123.928
Domuz	109.132	114.541	112.772	113.176	113.580

Kaynak: (FAOSTAT, 2024)

ORMAN ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ

Ürün	2018	2019	2020	2021	2022	Birim
Odan yakıtı, iğne	7.981.591	8.091.974	8.204.445	8.318.618	8.434.985	m3
Diğer endüstriyel	747.000	747.000	747.000	747.000	747.000	m3
Odan Kömürü	491.092	503.033	515.265	527.881	540.806	Ton
Testere kütükleri ve	14.000	14.000	14.000	14.000	14.000	m3
Sawnwood, iğne	2.400	2.400	2.400	2.400	2.400	m3
Kereste, iğne yapraklı	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	m3

Kaynak: (FAOSTAT, 2024)

DIŞ TİCARET

Yıllar	İhracat			İthalat		
	Genel	Tarım	%	Genel	Tarım	%
2018	1.696	52	3	910	130	14,2
2019	1.319	59	4,4	1.122	151	13,5
2020	1.705	100	5,8	1.155	185	16,1
2021	2.991	155	6,7	1.292	185	14,3
2022	4.741	146	3,1	1.133	155	13,7

Kaynak: (Trademap, 2024)(Milyon ABD doları)

Dünya ithalatındaki payı **%0,003**, Dünya ihracatındaki payı **%0,01**

DIŞ TİCARET ORTAKLARI

Çad'ın Ürün İhraç Ettiği İlk 5 Ülke

ÇHC, Almanya, Hollanda, Fransa, Tayvan
Türkiye 6. Sırada

Çad'ın Tarımsal Ürün İhraç Ettiği İlk 5 Ülke

Türkiye, Fransa, Almanya, ABD, UK

Çad'ın Ürün İthal Ettiği İlk 5 Ülke

ÇHC, **Türkiye**, Fransa, Belçika, Hollanda

Çad'ın Tarımsal Ürün İthal Ettiği İlk 5 Ülke

Türkiye, Fransa, Hollanda, Polonya, Almanya

Kaynak: (Trademap, 2024)

ÇAD'IN İHRAÇ ETTİĞİ İLK 5 TARIM ÜRÜNÜ

Ürünler	2018	2019	2020	2021	2022
120740 Susam tohumu (kırılmış olsun olmasın)	24,5	36,8	75,2	131,6	114,9
130120 Arap zamkı	25,4	21,3	18,1	20,3	31,1
200819 Diğer kuruyemiş karışımları	0	0	0	0	0,048
020649 Domuz sakatı	0	0	0	0	0,021
210390 Sos karışımları	0	0	0	0	0,015
Toplam	52,5	59,5	101,1	155,3	146,1

Kaynak: (Trademap, 2024)(Milyon ABD doları)

ÇAD'IN TARIM ÜRÜNÜ İHRAÇ ETTİĞİ BAŞLICA ÜLKELER

Ülkeler	% Pay
Türkiye	83
Fransa	8,6
Almanya	3,8
ABD	1,2
UK	0,8
Polonya	0,6

ÇAD'IN İTHAL ETTİĞİ İLK 5 TARIM ÜRÜNÜ

Ürünler	2018	2019	2020	2021	2022
190190 Malt ekstresi	5,3	9,3	13	12,5	23,2
210690 Gıda Müstahzarları	18,6	17,9	17	18,4	21,8
040221 Süt ve Krema; Toz, Granül veya Diğer Katı Şekillerde; Katı Yağ Oranı %1, 5'Tan Fazla	1,9	3,3	5,9	12,5	13,2
190219 Pişirilmemiş Makarna;	2,3	8	13,2	6,2	11,8
190531 Tatlı Bisküvi	3,4	5	8,5	10,9	8,8
Toplam	130	151,8	185,8	185,2	155,1

Kaynak (Trademap, 2024)(Milyon ABD doları)

ÇAD'IN TARIM ÜRÜNÜ İTHAL ETTİĞİ BAŞLICA ÜLKELER

Ülkeler	% Pay
Türkiye	35,8
Fransa	17
Hollanda	11
Polonya	9,2
Almanya	5,8
Belçika	4,8
Brezilya	3,3

Kaynak: (Trademap, 2024)

ORMAN ÜRÜNLERİ İTHALATI

Ürünler		2019	2020	2021	2022
482110	Kâğıt veya kartondan her cins etiketler	832	461	1.000	1.235
482020	Aktivite kitap kağıdı	85	322	31	528
482010	Kayıt defterleri, hesap defterleri vb.	676	585	865	486
441820	Mendil ve temizlik malzemeleri	265	217	256	253
480593	Kaplanmamış kağıt ve karton	130	74	189	133
TOPLAM		7.023	7.621	9.079	4.067

Kaynak: (Trademap, 2024)(Bin ABD doları)

Orman Ürünü İthalat Partnerleri: Fransa%55, Çin %20, Almanya %8

ORMAN ÜRÜNLERİ İHRACATI

Ürünler		2019	2020	2021	2022
481320	Sigara kağıdı	0	0	0	33
481910	Karton, kutu ve kasa	0	44	68	18
481820	Mendil ve temizlik malzemeleri	0	0	0	9
481092	Çok katlı kağıt ve karton	0	0	0	6
480512	Saman kağıdı	0	0	0	2
TOPLAM		10	52	157	69

Kaynak: (Trademap, 2024)(Bin ABD doları)

Orman Ürünü İhracat Partnerleri: Kongo %90, Fransa %10

TÜRKİYE-ÇAD TİCARETİ

Yıllar	İhracat			İthalat		
	Genel	Tarım	%	Genel	Tarım	%
2019	40,3	17,1	42,4	35,3	35,2	99,7
2020	41,5	21,5	51,8	70,7	70,5	99,7
2021	52,9	16,5	31,19	109,6	109,6	99,9
2022	67,8	24,5		116,3	110,8	
2023	155,5	43,1		154,9	154,2	

Kaynak: Trademap, 2022 (Milyon ABD doları)

TÜRKİYE'NİN ÇAD'A İHRAÇ ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ

Ürünler	2019	2020	2021	2022	2023
190219 Makarna; yumurtasız (pişirilmemiş)	7.377	12.333	5.111	9.701	10.555
110100 Buğday Unu	1.845	813	1.038	1.288	9.217
210690 Diğer Gıda Müstahzarları	4.396	4.443	3.295	6.016	6.576
240220 Tütün içeren sigaralar	0	0	0	0	6.545
210210 Aktif Mayalar	2.035	1.824	3.297	3.563	4.965
190532 Gofretler	300	368	672	824	1.374
180690 Diğer çikolata, kakao içeren gıda müst.	264	483	1.293	1.130	1.187
190590 Ekmek, Pasta, Kek, Bisküvi vb.	403	447	455	396	734
151219 Ayçiçeği yağı	0	103	28	11	465
170490 Kakao içermeyen Diğer Şeker Mamulleri	126	153	404	390	255

Kaynak: (Trademap, 2024)(Bin ABD doları)

TÜRKİYE'NİN ÇAD'DAN İTHAL ETTİĞİ TARIM ÜRÜNÜ

Ürünler	2019	2020	2021	2022	2023
120740 Susam	35.126	69.968	108.886	110.874	154.194

Kaynak: (Trademap, 2024)(Bin ABD doları)

TÜRKİYE'DEN ÇAD'A İHRAÇ POTANSİYELİ YÜKSEK ÜRÜNLER

Potansiyel Ürün	Çad'ın Dünyadan İthalatı (milyon \$)	Türkiye'den İthalatı (Milyon \$)	TR'nin Dünyaya İhracatı (milyon \$)	Çad'ın İthalat Partnerleri
210690 Gıda Müstahzarları	17,9	6,6	458,8	Türkiye %41 Fransa %41 Malta %10 Madagaskar %5
190219 Makarna; yumurtasız, pişirilmemiş	11,1	10,5	813,3	Türkiye %99 Litvanya %1
210210 Aktif Mayalar	5,1	4,9	240,3	Türkiye %99 Fransa %1
190531 Tatlı Bisküviler	0,6	0,2	455,5	Türkiye %41 Fransa %30 Belçika %27
020712 Dondurulmuş Piliç	2,9	0	425,4	Brezilya %99 Türkiye %0

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından "Trademap" verileri kullanılarak hazırlanmıştır, 2024

YATIRIM ORTAMI

Türkiye ile Çad Arasındaki Yatırım Fırsatları

Türkiye, Afrika ülkeleriyle ekonomik ilişkilerinin seviyesini yükseltmeye çalışmaktadır. Özellikle bu ülkelerden bazılarının dünyanın en hızlı büyüyen ekonomileri listesine girmesi, Afrika pazarının genişlemesi ve alım gücünün artmasıyla birlikte hem ticaret hem de yatırım akışı düzeyinde ekonomik ortaklığa sahip olma potansiyeli yüksektir. Daha önce de belirtildiği üzere, Türkiye ile Çad arasındaki ticaret artmaya devam etmektedir.

Dünya'da hayvancılık sektörünün ülkelerin önemli ekonomik faaliyet alanlarından birisi olduğu bilinmektedir. Çad'da da petrol, tarım ve hayvancılık sektörü milli ekonomi açısından önemlidir ve büyük bir potansiyele sahiptir. Çad, tarıma elverişli geniş arazileri, genç nüfusu ve birçok alanda fırsatlar ülkesi konumundadır. Bu fırsatlar Türkiye'nin sahip olduğu teknoloji, uluslararası deneyim, finans ve girişimcilik ile biraya geldiğinde oldukça verimli sonuçlar alınabileceği açıkça görülmektedir.,

Çad'ın Türk Sermayesi Çekme Potansiyeli

Çad tarım, hayvancılık, enerji ve petrol alanlarında büyük bir potansiyele sahiptir. Tarım sektörü, Çad ekonomisinin önemli bir bileşenidir. Bu sektör, işgücünün %75'inden fazlasını kapsamaktadır ve ekilebilir arazinin yaklaşık 39 milyon hektar olduğu tahmin edilmektedir (ancak sadece 2,2 milyon hektar kullanılmaktadır). Hayvancılık sektörü ise büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayısı ve kalitesi ile Çad'a çok sayıda potansiyel sağlamaktadır. Petrol dışı ihracatın yaklaşık %85'ini hayvancılık sektörü oluşturmaktadır. Yaklaşık 94 milyon büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayısı ile bu sektörün sağladığı gelirin yılda yaklaşık 140 milyar CFA francı olduğu tahmin edilmektedir.

Buna ek olarak, Çad uluslararası düzeyde Arap zamkının ikinci büyük üreticisidir. Arap zamkı, ülkenin üçüncü büyük ihracat kalemini temsil etmektedir (petrol hariç). Bu potansiyele rağmen Çad'da Arap zamkı üretimi sınıai açıdan pek gelişmiş değildir.

Kaynak: (Anonim a, 2022)

YATIRIM POTANSİYELİ OLAN ÜRÜNLER

Susam:

a) Susam potansiyeli

Değişen dünya fiyatlarına rağmen Çad'daki ortalama susam üretim miktarının RONGEAD (2015)'e göre 150.000 tonun üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Bir dönüşümden yararlanmayan bu üretim; üreticilerin, toptancıların ve ihracatçıların oluşturduğu geleneksel kanallardan geçmektedir. Çad, dünya arzındaki düşük ağırlığına rağmen güney kısmı boyunca en popüler susam çeşidini (S42) üretme avantajına sahiptir. 5'ten fazla bölge susam üretiminde birinci sıradadır. Bu bölgeler; Mandoul, Moyen Chari, Logone Occidental, Logone Oriental, Mayo Kebbi Batı bölgeleridir.

b) Pazarlama / İhracat

Satış, köyden uluslararası pazarlara kadar tüm seviyelerde gerçekleşmektedir (PADLGRN, 2013). Bu sektördeki oyuncuların marjlarının ve karlarının yerel pazarlarda, kanton pazarlarında, bölgesel pazarlarda, sınır pazarlarında ve büyük alt bölge pazarlarında (Bangui, Douala, Kano ve Lagos) sürekli olarak arttığı görülmektedir. İhracat büyük ölçüde olduğundan daha az tahmin edilmekte ve çoğu ihracat rakamları gayri resmi durumdadır. UNIDO (2016) tarafından tahmin edilen miktarlar ortalama olarak 80 000 ton civarındadır. Bilinen ihracat bölgeleri Kamerun, Nijerya ve Sudan'dır.

c) İmkân ve fırsatlar

İhraç edilen 80.000 ton susam, pamuk ve tekstil sektörlerinde belirgin bir artışa işaret etmektedir. Susam, yıllarca ikame ile nakit ürün olarak kabul edilmiştir. Finansmanı beklenen susam sektörünü destekleyen projenin, sektörün karlılığını iyileştirmesinde katkıda bulunacağı öngörülmektedir.

d) Konum:

Üretimlerin haritalandırılması 3 bölgeyi ortaya çıkarmaktadır. Bunlar; Güneybatı (Logones ve Mandoul), Merkez (Guéra) ve Doğu (Sila ve Ouaddaï) bölgeleridir.

Arap Zamkı:

a) Çeşitlilik

Çad'da iki çeşit Arap zamkı vardır: • Kitir, " sert zamkı " Acacia Sénégal'den türetilmektedir; • Talha, " ufalanabilir zamkı " Acacia Syal'dan türetilmektedir. Bu 2 çeşit zamk barındırdığı özelliklerden dolayı ilaç, gıda ve kozmetik endüstrileri tarafından tercih edilmektedir.

b) Potansiyel:

Arap Zamkı Endüstrisinin Aktörlerin Ticari Kapasite Geliştirme Projesi (PRCCFGAT) çerçevesinde yapılan envanterine göre, tarımsal – ormancılık potansiyeli 12 bölgede bulunan 30 milyon ağaca dayanmaktadır.

Şu anda, toplam ortalama üretimi yılda 12.000 - 13.000 ton arasındadır ve dünya üretiminin yaklaşık dörtte birini karşılamaktadır. Çad, dünyanın en büyük ikinci Kifir zamkı üreticisidir. (Çad'ın toplam üretiminin yaklaşık % 30'una denk gelmektedir) ve dünyanın ilk gevrek zamkı üreticisidir.

Arap zamkı, ülkenin hayvansal ürünler ve pamuktan sonra üçüncü büyük ihracat ürünüdür (petrol hariç).

c) Pazarlama / İhracat

1990'ların sonundan bu yana Arap zamkının global pazarında önemli gelişmeler gerçekleşmiştir. 1990'ların sonlarında toplam değişim miktarı 40.000 ton iken günümüzde 400.000 tona ulaşmış bulunmaktadır.

Dünya üretiminin yaklaşık % 80'i Fransa ve ABD tarafından ithal edilmektedir. Çad ve diğer üretici ülkeler on yıldır pazarlarını çeşitlendirmeye başlamışlardır. Son yıllarda pazarın büyüme motoru olan Asya ülkelerinin artan taleplerini de gözlemlemek mümkündür.

d) İmkân ve fırsatlar

Arap Zamkı Endüstrisi Aktörlerinin Ticari Kapasitesini Geliştirme Projesi (PRCCFGAT) çerçevesinde yapılan araştırmalara göre Talha ve Gevrek çeşidinin üretiminde büyük gelişmeler gözlemlenmektedir.

Arap zamkı organize sitesinin inşaatı Ocak 2016'da başlamıştır. Uzun vadede, bu sitenin, rekabet gücünü artıracığı ve tüm sektörün verimini optimize edeceği düşünülmektedir.

Yerfıstığı:

a) Konum

Yerfıstığı Çad'ın hemen hemen tüm tarım alanlarında yetişmektedir ancak Mandoul, Moyen Chari ve Logone ulusal üretimin % 80'inden fazlasını oluşturmaktadır.

b) Potansiyel

Shea ve yer fıstığı sektörlerinin geliştirilmesi için Destek Projesinin fizibilite çalışmalarına göre, toplam ulusal üretim yılda ortalama 100.000 tondur. En önemli üretim yerleri olarak 22.039 tonla Mandoul, Chari 15,653 ton ve Doğu Logone 18,477 tonla sıralanabilmektedir. Yerfıstığı, Çad'da yüksek değerli bir ürün olarak giderek daha fazla yetiştirilmektedir. Bu sektörün krizinden bu yana pamuğa alternatif olma eğilimindedir. Bu alternatif, önemli yerel ve alt bölgesel talep ile desteklenmektedir. ONDR (2016) 'ya göre, 2008-2009 - 2013-2014 yılları arasındaki ortalama verim, Mandoul için 1.241 k , Moyen Chari için 1.173 kg ve 965 Doğu Logone için kg olarak belirlenmektedir. Çad; Afrika'nın Nijerya, Senegal, Sudan ve KDC ile birlikte ilk beş fıstık üreten ülkesi arasındadır.

c) Pazarlama / İhracat

Fıstık Yağı için işlenen ortalama fıstık miktarının 1.000 torbadan fazla olduğu tahmin edilmektedir. Ortalama 100 ila 500 torba işleyenler, işlemcilerin % 40,9'unu oluşturmakta ve bunu 500 ila 1000 torba (% 31,8) kullananlar takip etmektedir. Fıstıktan işlenen bu yağ neredeyse tamamen yerel olarak tüketilir ve zanaatkâr işlemciler tarafından üretilenden daha az maliyetlidir.

d) İmkân ve fırsatlar

2018 yılı itibarıyla fıstık yağı iç ve dış pazarda satılabilmektedir.

Tekstil endüstrisi (Pamuk)

a) Çeşitlilik:

Çad'ın tekstil endüstrisi iki çeşit pamuğa dayanmaktadır:

- STAMF Çeşitliliği.
- En uzun ipeği üreten A51 çeşitliliği.

b) Konum:

Coton Tchad Şirketi, ülkenin güneyinde (Sahr, Koumra, Moundou, Kelo, Gounou-Gaya, Lere, Pala, Kyabe) bulunan dokuz adet çırçır fabrikasına sahiptir.

c) Potansiyel:

Ülkenin son otuz yılda yaşadığı sosyal, politik ve ekonomik değişikliklere rağmen Çad pamuk üretimi giderek artmaktadır. 1960'da 98.000 ton üretim potansiyeli olan Çad, Afrika'nın önde gelen pamuk üreticisi olan bir ülke durumundadır. 2016/2017 sezonunun üretim potansiyeli 150.000 ton tohum pamuğu, yani 60.000 ton pamuk lifidir.

Çad pamuk sektörü çok büyük bir potansiyele sahiptir. Yılda 800 ila 1200 mm arasında değişen bir yağışla yaklaşık 100.000 km²'yi veya ülkenin Sudan bölgesinin alanının % 80'ini kapsayan Pamuk Bölgesidir.

d) Pazarlama / İhracat

Çad'da birkaç üretim birimi yerel pazar için tekstil ürünleri üretmektedir. Bununla birlikte pamuk lifi üretiminin büyük kısmı Asya ve Avrupa'ya ihraç edilmektedir.

Tohum pamuğunun % 2 ila 3'ü SNTT (Société Nouvelle de Textile du Tchad) tarafından işlem görmektedir. Bu yeniden yapılanma işlemlerinin ortasında bulunan kamu şirketi için gelir ve istihdam potansiyeli sürdürülebilirliği mümkün kılınmaktadır.

Organik veya adil etiket arayışı, mahsullerin bir kısmı için fayda sağlayan pamuktan elde edilen ürünlerin aranmasında hem güçlü bir yerel talebe (örneğin sabunlar, sığır yemi ve bazın kumaşları) hem de gerçek bir uluslararası rekabet gücüne sahiptir.

Hurma:

a) Çeşitlilik

Çad'daki hurma çeşitleri arasında:

- Kuru çeşitlilik, Burnow Çad gölünde;
- Diğer çeşitler, yarı kuru veya yarı yumuşak veya yumuşak BET bölgesinde.

Çad'ın hurma çeşitleri genellikle tohumların kökenine (Faya, yabancı, komşu vahalar) veya olgunlaşan hurmaların rengine göre ayırt edilmektedir.

b) Potansiyel

UNIDO Fizibilite Etütleri'ne (2016) göre, üç bölgede dağıtılan toplam palmiye ağacı sayısı yaklaşık 1,2 milyon, ortalama üretim ise yaklaşık 17,000 ton / yıl'dır.

Çad'ın hurma arzındaki özelliği, çok çeşitli hurmalardan kaynaklanmaktadır. Kanem, Çad gölü ve BET bölgelerinde kurutucu hurmalara göre en yumuşak ürünleri sunan az sayıdaki ülkeden biridir.

c) Pazarlama / İhracat

Seçimden sonra hurmalar toptancılar tarafından şehir merkezindeki pazarlara yönlendirilmektedir. Yurt içi üretimin sadece %9'unu ihraç ettiği için toptancılar iç pazarın çoğunu tedarik etmektedir.

Uluslararası tarih pazarına Hindistan'ın hâkimiyeti; %38 ile ithalat ve 10 ülke ihracatı %95'ine ulaşmaktadır.

Hayvancılık Sektörü:

Hayvancılık, ülke ekonomisini geliştiren, birim yatırıma en yüksek katma değer oluşturan ve en düşük maliyetle istihdam imkânı sağlayan bir sektördür.

a) Çeşitlilik:

Çad'da tüketilen et esas olarak aşağıdaki hayvan türlerinden elde edilmektedir:

- Sığırlar;
- Koyunlar;
- Keçiler;
- Develer.

b) Konum:

Et ülkenin genelinde tüketilmektedir. Genel hayvan nüfusu sayımına göre Sahra Bölgesi ve Sahel Bölgesi-Çad'ın 23 idari bölgesinden 13'ü- en iyi üretim bölgeleridir.

Çad'da nispeten modern 5 mezbaha ve tüm bölgelere dağılmış 50'den fazla mezbaha alanları vardır.

c) Potansiyel:

3 Mayıs 2018 tarihinde sunulan genel hayvan sayımının kesin sonuçlarına göre Çad hayvan demografisi en yüksek olan 3. Afrika ülkesi olarak sıralanmaktadır. Bu sonuçlar toplam 113.560.000 küçükbaş ve büyükbaş hayvan olduğunu göstermektedir.

Et endüstrisi; 24.892.096 sığır, 6.413.521 deve, 30.519.349 keçi, 26.436.170 koyun, 2.804.210 eşek, 1.073.498 at ve 1.684.346 domuz kadar geniş bir potansiyele sahiptir.

Mayıs 2006'da Çad Uluslararası Hayvan Sağlığı Örgütü'nün "İlimli Hastalık İçermeyen Ülke" statüsüne girmiştir.

d) Pazarlama / İhracat:

Et ürünlerin pazarlaması sadece ülke içinde yapılmaktadır. Modern Kesimhaneler ve kesim bölgelerinde üretilen etler toptancılar aracılığıyla ülke pazarına ulaştırılmaktadır.

Ulusal Hayvancılık Kalkınma Planı (PNDE) göre, 2015 yılında, geviş getiren hayvanlar 1000 milyar CFA'dan fazla bir sermaye oluşturmaktadır. Her yıl 140 milyar CFA'dan fazla nakit akışı oluşturmaktadır. Et ve süt üretimi, 150 milyar CFA'dan fazla bir gelirin kaynağını oluşturmaktadır.

Uluslararası pazarda, deri ve deriye olan talep Avrupa ve Asya'da hızla artmaktadır. Küçülen arz, son on yılda Avrupa'da et tüketimindeki düşüşün üretimde azalışa yol açtığı gerçeğiyle açıklanmaktadır.

e) İmkân ve Fırsatlar:

Et sektörü, N'Djarmaya ve Moundou'da hayvan kesimi için modern sanayi kompleksinin yapımına ilham vermiştir. İki kompleksin günde 500'den fazla sığır ve 100 küçükbaş kesim kapasitesi mevcuttur (Yacoub, 2018).

BANKACILIK

Çad'da gelişmiş bir bankacılık sistemi ve ulusal bir merkez bankası bulunmamaktadır. Ekonomik olarak en az gelişmiş ülkeler arasında yer alan Çad, iş yapma kolaylığı listelerinde de son sıralarda (182, 2019, Dünya Bankası) yer almaktadır.

Ülkeye banka işlemleriyle döviz girişi serbestken, ülkeden döviz çıkışları aşağıda kayıtlı onay ve bildirimlere tabii kılınmıştır:

- 1.000 ABD dolarını aşan transferlerde işlemin sebebi ve amacının belgelendirilmesi gerekmekte,

- Şahıslar için 10.000 ABD dolarını, şirketler için 50.000 ABD dolarını aşan transferler Orta Afrika Devletleri Bankası Komisyonu'na (COBAC) bildirim yapılmakta,

- 800.000 ABD dolarını aşan transfer işlemlerinin gerçekleştirilmesi için Orta Afrika Bankacılık Komisyonu'nun (BEAC) onayı aranmaktadır.

Mevzuat yurtdışına döviz transferini imkânsız kılmasa da Çad makamları ülkeden döviz çıkışını engellemek için yukarıda kayıtlı onay ve bildirimlerin yapılması sürecinde fiili/bürokratik engeller yaratmaktadır. Bu çerçevede, Çad'dan yurtdışına döviz transferi oldukça yavaş ve maliyetlidir.

Ülkedeki kredi imkânları oldukça kısıtlıdır.

Kaynak: (Anonim a, 2022)

VERGİLENDİRME

26 Aralık 2017 tarihinde imzalanan Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması, 2022 yılı başı itibariyle uygulamaya girmiştir.

26 Aralık 2017 tarihinde imzalanan Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşmasının Çad tarafındaki iç onay süreci tamamlanmış olup ülkemizdeki onay süreci devam etmektedir.

Gelir Vergisi: Değişken, ortalama yüzde 25

Kira Vergisi: Çad vatandaşları ve yerli işletmeler için yüzde 15, yabancılar için yüzde 20

KDV: yüzde 18

Kaynak: (Anonim a, 2022)

KAYNAKÇA

- Abakar, M., & Serpil Gdl, K. B. (2020, 12). ad Cumhuriyeti Yerel Yönetimler Sisteminde Yoksullukla Mücadele. *Uluslararası Siyaset Araştırmaları Dergisi*, s. 283-324.
- Anonim a. (2022, 09 01). ad lke Profili. Ticaret Bakanlığı:
<https://ticaret.gov.tr/data/5b885d7aaf23be7c5c10c65a/%c3%87AD%20%c3%bc1ke%20profili%202022%20Temmuz.pdf> adresinden alındı
- FAOSTAT. (2024, 5 7). *Faostat veri tabano*. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım rgt Resmi İnternet Adresi: <https://www.fao.org/faostat/en/#data/QCL> adresinden alındı
- TOB. (2022, 10 01). *Anlaşma ve Protokoller*. Tarım ve Orman Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü: <https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Menu/74/Anlasma-Ve-Protokoller> adresinden alındı
- Trademap. (2024, 05 07). *Trademap*. "International Trade Center" Resmi İnternet Sayfası: https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c148%7c%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c2%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1%7c%7c1 adresinden alındı
- Yacoub, A. M. (2018, Bahar). ad-Türkiye Ekonomik İlişkileri. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*.

Bu çalışma, Ülkemiz ve Çad arasında tarım ve ormancılık alanlarındaki ilişkileri ortaya koyarken, Çad'da yatırım yapabilecek Türk iş insanlarına yardımcı olmak amacıyla; Tarım ve Orman Bakanlığı, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır.

Ayrıntılı bilgi için;

Yeliz KİLİS YILDIRIM
Tarım ve Orman Uzmanı
İkili İlişkiler ve Protokol Daire Başkanlığı
0312 287 3360 – dâhili: 4607
yeliz.kilisyildirim@tarimorman.gov.tr

Encemine Büyükelçiliği İletişim bilgileri;

Adres:
Telefon Numaraları:
Acil Durum / Nöbetçi Telefon Numarası
E-posta

Quartier Beguinage Rue de Marseilles,
Encemine-ÇAD
+235 22 52 43 77
+235 91 31 92 32
ambassade.ndjamena@mfa.gov.tr